

IDEA (LOPS21)

FI2 Etiikka

12. Ympäristö ja eläimet

Ympäristöetiikka

Virittäytyminen aiheeseen

Kuvittele maapallon viimeinen ihminen, muita ihmisiä ei ole. Olisiko hänellä silti moraalisia velvollisuuksia ympäristöä kohtaan? Voisiko hän tehdä ympäröivälle luonnolle mitä huvittaa: sytyttää metsäpalon, kaataa öljyä järveen tai metsästä viimeisetkin norpat sukupuuttoon omaksi huvikseen?

- **Ympäristöetiikka** tarkastelee luontoon ja ympäristöön liittyviä moraalisia kysymyksiä:
 - Miksi luonto ja eläimet ovat moraalisesti arvokkaita?
 - Miten niitä pitäisi kohdella?
 - Onko niillä itseisarvo vai pelkästään ihmisen antama välinearvo?
 - Onko luonnolla vain se arvo, jonka ihminen sille antaa?

Ilmastonmuutos

– meidän jälkeemme vedenpaisumus?

- **Ilmastonmuutos** tarkoittaa ihmisen aikaansaamaa maapallon keskilämpötilan nousua.
 - Voimistaa ja aiheuttaa monia ympäristöongelmia: myrskyjä, kuivuutta, rankkasateita, tulvia, metsäpaloja, veden alle hukkuvia rannikkokaupunkeja.
- Nykyinen lämpeneminen johtuu tutkijoiden mukaan ihmisen ilmakehään päästämistä *kasvihuonekaasuista*.
 - Esim. hiilidioksidi, metaani ja ilokaasu
 - Merkittävät lähteet: fossiilisen energian käyttö, karjaeläimet ja maatalous
- Ilmastonmuutokseen liittyvät uhkakuvat:
 - Ainutlaatuiset elinympäristöt kuten koralliriutat ja sademetsät häviävät.
 - Eläinten kuudes sukupuuttoaalto.
 - Myös ihmiset kärsivät monin tavoin.

Etäisyys ei vapauta vastuusta

- Myös ihmiset kärsivät ilmastonmuutoksesta monin tavoin:
 - Kuivuus aiheuttaa nälänhätää.
 - Luonnonkatastrofit ihmisuhreja.
 - Merenpinnan nousu uhkaa omaisuutta ja elinkeinoja.
- Ilmastonmuutoksen aiheuttajien ja sen seurauksista kärsivien välillä on usein maantieteellistä ja ajallista *etäisyyttä*.
- Tämän vuoksi kaikki eivät tunne olevansa eettisesti vastuussa. Onko etäisyys hyvä peruste?
 - **Peter Singer:** Ei ole. Jos tekemme loukkaa toisen *intressejä* (esim. aiheuttaa kärsimystä), sitä ei pitäisi tehdä.
 - *Intressi* on moraalisesti merkittävä tarve tai tavoite.
 - Reiluuden vuoksi kaikkien intressit pitää ottaa tasavertaisesti huomioon, riippumatta ihonväristä, sukupuolesta tai lajista – tai ajallisesta ja maantieteellisestä etäisyydestä.

Viheliäiset ympäristöongelmat

- Ympäristöongelmat ovat olleet ihmiskunnan tiedossa jo pitkään. Miksei niitä ole vielä ratkaistu?
- Perusteluja ja selityksiä on useita:
 - **Vastuun siirto:** Miksi tehdä muutoksia tai uhrauksia, jos ei voi olla varma, että muutkin tekevät?
 - **Talous:** Nykyinen korkea elintaso ja vauraus perustuu fossiilisen energian käyttöön.
 - **Pelkkä tieto ei motivoi toimimaan:** Tieteellisiä selityksiä on usein vaikea ymmärtää. Siksi niiden perusteella on hankala motivoitua muuttamaan omaa toimintaa.
 - **Ympäristöongelmien laajuus:** Elämäntapaamme pitäisi muuttaa hyvin paljon, jos ottaisimme ongelmat vakavasti.
- **Pohdi ja keskustele:**
 - Mitkä yllä olevista perusteluista olet kohdannut aiemmin?
 - Miten näihin perusteluihin voisi vastata?

Psykologi Daniel Gilbert ja PAIN-teoria

- Gilbertin mukaan ihmismieli on kehittynyt ratkaisemaan ongelmia, jotka ovat:

Personal, eli henkilökohtaisia

Abrupt, eli äkillisiä

Immoral, eli moraalittomia, epäsoveliaita

Now, eli välittömiä.

- Selitä tämän teorian avulla, miksi ihmisten on niin vaikea ottaa vakavasti ja ratkaista ympäristöongelmia.

Selitys ei ole oikeutus

- Psykologia voi vain selittää, miksi toimimme ja ajattelemme tietyllä tavalla.
- Etiikassa ei kuitenkaan riitä pelkät selitykset.
- Omat moraaliset valinnat pitää pystyä oikeuttamaan, eli perustelemaan, miksi ne *pitäisi* valita.

Cowboy- vai avaruusalusetiikkaa?

- Onko luonnonvarojen käytön, päästöjen ja kulutuksen jatkuva kasvu kestäväällä pohjalla?
- Ekologi Garrett Hardin erottelee kaksi suhtautumistapaa *resursseihin* eli luonnonvaroihin:
 - **Cowboy-etiikka:**
 - Resurssit ovat ehtymättömiä.
 - Ja vaikka jokin loppuisikin, resurssi on aina vaihdettavissa toiseen.
 - Siis luonnonvarojen käyttöä ei tarvitse rajoittaa!
 - **Avaruusalusetiikka:**
 - Resurssien *uusiutumistahti* on rajallinen.
 - Osa resursseista on korvaamattomia.
 - Luonnonvarojen käyttö pitää *sopeuttaa* uusiutumistahtiin.

Tehtävä

Idea 2, luku 12, tehtävä 2 (s. 135):

Tutki luvun 12 opetustekstissä olevaa taulukkoa (s. 125) ympäristöongelmien ratkaisua haittaavista asenteista.

- a) Oletko kohdannut näitä asenteita? Missä tilanteissa?
- b) Ole toiveikas ja tee vastaava taulukko asenteista, jotka edistävät ongelmien ratkaisua.

Eläinetiikka

Virittäytyminen aiheeseen

- Mitkä seuraavista ovat eettisesti väärää tapoja kohdella eläimiä? Miten perustelet valintasi?
 - Härkätaistelu
 - Metsästäminen
 - Lihakarjan pito
 - Maitotilan pito
 - Turkistarhaus
 - Lemmikin omistaminen
- **Pohdi ja keskustele:**
 - Onko eläimillä mielestäsi moraalista arvoa?
 - Millä perusteilla on? Entä ei ole?
 - Jos eläimillä on moraalista arvoja, millaisia oikeuksia niillä pitäisi olla?
 - Jos eläimillä ei ole moraalista arvoa, saammeko kohdella niitä miten tahansa?

Lajisortoa vastaan!

*”Kysymys ei kuulu, ajattelevatko ne tai puhuvatko ne.
Vaan: kärsivätkö ne?”*

- Jeremy Bentham

- Moni filosofi on päätenyt eläinetiikassa seuraavaan kantaan: **Eläimillä on moraalista arvoa, koska ne voivat kärsiä.**
 - Eikä kärsimys tarkoita vain fyysistä kipua, vaan myös esimerkiksi pelkoa, stressiä tai huolta läheisistä.
 - Yleensä eläin kärsii, jos se ei voi elää *lajityypillistä elämää*.
- Yksi tunnetuimmista eläinetiikoista on **Peter Singer**.
 - Hänen filosofiansa keskeinen käsite on *intressi* eli moraalisesti merkittävä tavoite tai tarve.
 - Esim. kärsimyksen välttäminen, jälkeläisten kasvattaminen, eloonjääminen, hyvän elämän eläminen
 - Oikeudet suojelevat intressejä.
 - Jos väittää, että vain ihmisellä on intressejä ja niitä suojelevia oikeuksia, syyllistyy Singerin mukaan lajisortoon eli *spesismiin* (engl. *species* = laji).

Mutta syöväthän leijonatkin seeproja?

- Eläinten syömistä on oikeutettu mm. seuraavilla argumenteilla:
 1. **Luonnollisuus:** Ihminen syö luonnostaan lihaa.
 - Ja muutkin tekevät niin! Esim. Leijonat syövät seeproja.
 2. **Välttämättömyys:** Jos ihminen ei syö lihaa, terveys kärsii, ja voi jopa kuolla.
 3. **Normaalius:** Lihan syöminen on yleisesti hyväksytty tapa.
 4. **Nautinto:** Liha maistuu monen mielestä hyvältä.
 5. **Vain ihmiset ovat moraalisubjekteja.**
 - Eläinten ja ihmisten välillä on *moraalisesti merkittävä ero*.
 - Toisin sanoen eläimiltä puuttuu jokin moraalisen arvon kannalta välttämätön ominaisuus.
- Lue kirjan luvusta 12 kappale *Mutta syöväthän leijonatkin seeproja?* (s. 133) ja selvitä sen avulla:
 - Mitä tarkoittaa **naturalistinen virhepäätelmä**? Miten se liittyy aiheeseen?
 - Mitä ongelmia yllä listattuihin argumentteihin liittyy?

Pitäisikö kaikkien ruveta kasvissyöjiksi?

- Eläinten syömisen vaihtoehdoksi on esitetty pelkkiin kasviksiin perustuvaa **vegaanista** ruokavaliota.
- Argumentteja vegaanisen ruokavalion puolesta:
 1. Eläinten oikeus elämään
 2. Tuotantoeläinten elinolot ja kohtelu
 3. Eläintuotannon ympäristövaikutukset
 4. Kasvissyönnin terveysvaikutukset
- **Lihansyöjän puolustus:** Entä eettinen ja ekologisesti kestävä tuotanto, jossa eläin saa elää hyvän elämän ja kuolla kivuttomasti?
 - **Vasta-argumentti:** Miksi eläimellä on oikeus hyvään elämään, mutta ei oikeutta elämään?
 - Toisin sanoen, miksi eläimen intressi *elää hyvä elämä* on otettava huomioon, mutta intressiä *elää* ei?

Tehtävä

Idea 2, luku 12, tehtävä 6 (s. 135):

Tee taulukko ruokavalion etiikasta. Kokoa toiselle puolelle perustelut vegaanisen ruokavalion puolesta ja toiselle puolelle eläintuotteita sisältävän sekaruokavalion puolesta. Käytä hyväksi aihetta käsitteleviä oppikirjan alalukuja. Voit lisätä taulukkoon myös muita perusteluja.

- a) Arvioi kummankin puolen perustelut asteikolla 1–5.
- b) Perustele arviosi ja argumentoi, kummalla puolella on paremmat perustelut.
- c) Ratkaisevatko eettisissä valinnoissa lopulta järkiperäiset argumentit vai jokin muu?